

Szakács Mária

Hagyományok az óvodában

Az emberi jövőbe a legrövidebb út a hagyománnyal vezet. A hagyomány olyan társadalom az egyes ember életében, mint a folyónak a meder: keretet szab az élet folyamának, viszont így messzebbre is lehet jutni.

A népszokások jelentős része a naptári évhez fűződik. Az évszakok változásához, a napfordulókhoz, a mezőgazdasági munka egyes fázisaihoz, állami és egyházi ünnepekhez egyaránt meghatározott rítusok fűződnek. E rítusok néha egyetlen napra korlátozódnak, máskor azonban ciklusokat alkotnak: így beszélhetünk például télközépi, kora tavaszi, májusi-pünkösdi szokássorozatról.

A népszokások közé tartozik minden olyan szokás, „amely a parasztság életének történelmileg kialakult rendjében a társadalom más osztályaitól és más rétegeitől eltérő módon szabályozza a munkát, a társadalmi érintkezést, a környezetről való gondolkodást, a hétköznapok és az ünnepek egész rendszerét, tartalmát”.

A népszokások főbb területének megjelölésénél célszerűbb inkább a cselekményesség alapján körvonalazni a népszokásokat. Eszerint beszélhetünk szokáscelekvésről, dramatikus népszokásokról és népi színjátszásról. Az időponthoz kötött ünnepek áttekintése a liturgikus évkezdéssel analóg, a téli ünnepkörrel kezdődik. Az időponthoz kapcsolódó szokások alapvető funkciója az volt, hogy szervezze, tagolja, kijelölje az idő parttalan folyását. Az idő linearitása és körforgásjellege egyszerre van jelen az időpontokhoz kapcsolódó ünnepekben. Állandóság, ismétlődés és meghatározott mértékkö-változás jellemzi e szokásrendet.

Jelen tanulmányomban arról a két, télhez kötődő szokásról írok, amelyekkel az óvodai év alatt foglalkozunk, és amelyek talán kevésbé ismertek. A két népszokás óvodai megünneplésének forgatókönyvét is mellékelem.

Márton-nap

November 11-e, Márton napja jeles dátum a népi kalendáriumokban: ez az őszi legnagyobb, legszínesebb, szokásokban leggazdagabb eseménye. Márton napja a 40 napos adventi böjtöt megelőző utolsó nap. Ezen a napon rendszerek voltak a lakomák, bálók, vásárok. A hagyomány szerint ilyenkor nem volt szabad takarítani, mosni, teregetni, mert ez a jószág pusztulását okozta. Ezen a napon zárultak le a mezőgazdasági munkák, ekkor kóstolták meg először az újbort és vágták le a hízott libákat. E napon kezdődött a tollfosztás. Ekkor

kezdték szőni, fonni, hímezni is. Márton napja a gazdasági év zárónapja. Legkésőbb ezen a napon hajtották be a jószágot téli szállásra. Márton-napon fizette meg a gazda a pásztoroknak a béles adót vagy rétes pénzt, míg a pásztorok többágú vesszőt (Szent Márton vesszejét) ajándékoztak a gazdáknak.

A hiedelem szerint ludat illik enni ezen a napon. A közmondás úgy tartja, „aki Márton napján nem eszik libát, az egész évben éhezik”. Tipikus ételek a libaleves és a libasült párolt káposztával, zsemle- vagy burgonyagombóccal. A lúdvacsora után Márton poharával, vagyis az éppen kiforrott újbórral szokás koccintani. A sült liba mellcsontjából az időjárásra jósoltak: ha a csont barna és rövid, akkor esős, sáros lesz a tél, ha viszont hosszú és fehér, akkor havas.

Ez a nap Szent Márton nevéhez fűződik, aki Pannoniában, Sabaria városában született 316 táján, de Itáliában, Paviában nevelkedett. Gyermekkorától fogva isteni kegyelem hatotta át, és amikor tizenkét éves lett, szülei akarata ellenére a templomba szökött, és kérte, hogy vegyék fel a hittanulók közé. De apja parancsára katonának kellett mennie. Tizenöt évesen indult harcba. Katona évei során is szent életet élt, mintha szerzetes lett volna. Látván szent életét, püspökké akarták választani, de ő nem akarta elvállalni a tisztséget. Ekkor erőszakkal el akarták vinni, de ő egy libaólba bújt el az emberek elől. De a libák hangos gágogásukkal elárulták Mártont, az emberek megtalálták, és püspökké választották. Szent Márton püspökként is igen alázatosan és egyszerűen élt. Nevéhez több legenda is fűződik, például az, amikor tolvajok támadták meg, akiknek Jézusról beszélt, és közülük egyik megtért, szerzetes lett. Másik alkalommal egy szegény koldusnak alamizsnát adott, és saját köpönyegét kettévágva befedte a koldus meztelen testét. Az angyalok kendővel takarták be kilátszó karját, és feje fölött csillag jelent meg.

Márton a jószágok védőszentje, ő fékezi meg az „ördög hajtotta” (beteg) állatokat. A gazdaasszony ilyenkor rétest sütött – Szent Márton köpönyegének szimbóluma, mely beteríti a határon meztelenkedő, fagytól remegő őszi vetést, hogy a következő évben bő termés legyen, és a szegényeknek is jusson.

Manapság elterjedt a fáklyás felvonulás, amely Szent Márton emlékét őrzi, és a jó cselekedeteket szimbolizáló fényt juttatja el az emberekhez. Családok járják az utcákat lámpásokkal, közben Márton-napi dalokat énekelnek, eljátszszak Szent Márton és a koldus történetét. A megemlékezés a Márton-napi tűz meggyújtásával, liba formájú sütemény és meleg italok fogyasztásával végződik.

Az óvodában így ünnepeltük

Tevékenység ideje: november 11.

A tevékenység témája: Márton-nap

Tevékenységi forma: integrált (vers-mese, dramatikus játék, ének-zene, énekes játék, kézimunka)

Tapasztalati területek: Nyelv és kommunikáció
Tudományok
Ember és társadalom
Esztétika és kreatív terület

Követelmények:

- figyelemfejlesztés (akusztikus figyelem, figyelemkoncentráció, akusztikus differenciálás, reakcióidő csökkentése);
- mozgásfejlesztés (éntudat, testséma, nagymozgás, dinamikus egyensúly, statikus egyensúly, térészlelés);
- a hosszú távú memória fejlesztése;
- értelmi fejlesztés;
- a Márton-naphoz kapcsolódó szokások megismerése;
- a népi alkotásokban rejlő értékek megismerése, Márton püspök legendájának megismerése; beszédértés, beszédhallás, szókincs bővítés: szent, püspök, legenda, jótékonyág, ispotály, ól, palást, koldus, adomány, pogány, taliga, tarló, gúnár, peckes, köpönyeg, tollfosztás, tallér;
- ritmikai fejlesztés: az egyenletes lüktetés érzékeltetésére dalok gyakorlása különböző játékos mozdulatokkal;
- erkölcsi fejlesztés: szabálytartás és szabálytudat alakítása, türelem, önfegyelem, kitartás, egymáshoz való alkalmazkodás fejlesztése;
- közösségi fejlesztés: összetartozás érzésének erősítése, segítőkészség, jó cselekedet jelentőségének tudatosítása;
- esztétikai érzék fejlesztése: kézügyesség, kisizmok fejlesztése, erősítése, ügyesítése, szem-kéz koordináció fejlesztése, kreativitás, szépérzék, improvizációs készség fejlesztése.

Didaktikai eszközök: töklámpás, gyertya, Márton püspököt jelképező bábu, dobozból készült makett libákkal, mintamunka, olló, ragasztó, kartontápnér, színes papír, ritmushangszerek, CD-lejátszó.

A fejlődést elősegítő tevékenység folyamatában alkalmazott módszerek, eljárások: bemutatás, magyarázat, beszélgetés, gyakorlás, népi gyermekjátékok, ellenőrzés, értékelés.

A fejlődést elősegítő tevékenység során alkalmazott munkaformák: frontális, egyéni, csoportos.

A fejlődést elősegítő tevékenység során az óvodapedagógus feladatai:

- érdeklődés, figyelem felkeltése, fenntartása;

- Szent Márton legendájának élményszerű elmondása;
- mesedramatizáláshoz, játékhöz szereplők kiválasztása a megfelelő célirányos fejlesztésre alapozva;
- koordinált mozgásfeladattal mozgásfejlesztés;
- differenciálás (feladatadásban, ellenőrzésben, értékelésben);
- a lúd elkészítési módjának bemutatása, magyarázat, az olló helyes használatának felügyelése, irányítása;
- direkt módon irányítja, segíti a tevékenység lefolyását.

A tevékenység menete

Tevékenység	Tartalom
Szervezés	Hely biztosítása, a gyertya meggyújtásával a mesevadás hangulatának a megteremtése, a gyermekek a szőnyegre ülnek.
Figyelemfelkeltés	A reggel készített toklámpás átemelése a szőnyegre.
A legenda bemutatása	Szent Márton legendájának elmesélése, a makett bemutatása, megbeszélése: Élt egyszer egy férfi, akit Mártonnak hívtak. Sok jót tett más emberekkel. Püspökké akarták szentelni, de amikor ezt megtudta, elbújt egy libaólba, hogy ne találják meg. Azonban a libák elárulták szárnyuk veresével és gágogásukkal, így megtalálták Márton rejtekhelyét. Püspökké szentelték, és egész életében segítette a rászorulókat.
Márton-napi szokások	November 11. a téli évnegyed kezdő napja. Ilyenkor nagy eszem-izsomot rendeztek, asztalra tették az újbort is. Azért rendezték a lakomákat, hogy jó legyen a következő évi termés. Ilyenkor a legjellegzetesebb étel a libasült, párolt káposztával, burgonyagombóccal, rétes sütése.
– dologtöltő nap	„Novemberben, Márton napján liba gágog, ég a kályhán. Aki libát nem eszik, egész évben éheznek.”
– tollfosztás kezdete	Márton-napon lámpás felvonulást is szoktak rendezni Szent Márton emlékére, ez a jó cselekedeteket jelképező fényt hivatott eljuttatni mindenkire. Készítsünk lámpást, és emlékezzünk a jóságos Szent Mártonra.
– újbor megkóstolása	Ismertetem a Márton-naphoz fűződő időjárás jósálatokat, szokásokat (újbor kóstolása, tollfosztás kezdete, Márton vesszejével az állatok megvesszőzése,
– állatok behajtása	
– gazdasági év vége, bérek kifizetése	
– állatok, béresek megvesszőzése	
– időjárás megfigyelése, következtetések a téltre	
– jellegzetes ételek	
– vásárok, bálók tartása	
– lámpás készítése	
– Márton köpönyege	
– Márton-tallér	

	<p>hogy ne legyenek betegek, rétes nyújtása, Márton köpönyegének teregetése (hó fedje be a búzatáblákat, hogy bő termés legyen).</p> <p><i>Ködös Márton után enybe telet várhatsz. Havas Márton után farkast soká láthatsz. Szent Erzsébet napja tél elejét szabja, Az András-napi hó a vetésnek nem jó.</i></p>
<p>Dramatizálás – szereplők kiválasztása</p> <p>– mozgások mimetizálása</p> <p>– improvizálás</p>	<p>Kiválasztom Mártont, a jótékony papot, és még néhány papot, akik eljönnek Mártonért, hogy püspöknek válasszák. A többi gyermekek lesznek a libák. Libákhoz: – Változzunk libákká, Szorítsuk ökölbe a kezünket, nyissuk ki a hüvelykujjunkat, és dugjuk a hónunk alá.</p> <p>Amikor Márton elbújik a libaólba, mert nem akar püspök lenni, a libák féltőn, védőn körbeveszik: – Bújtassuk el, hogy ne lássák meg! – Márton, Márton! – szölongatják a papok. Körbe vesszük az elbújt Mártont, majd megkérdezem: – Ne áruljuk el, hogy itt van? – Ne! – mondják várhatóan a gyermekek, a libák. – Ha Márton püspök lenne, és a papok között is a legelső lenne, akkor biztosan többet tudna segíteni az embereken. Áruljuk el, hogy itt van, hogy segíthessen minél több emberen. – Jó! – mondják, és gágogni kezdenek, gágogásukra odajönnek a papok, és elkísérik Mártont. Megdicsérem a szereplőket: – Ügyesek voltatok, nekem nagyon tetszett így a legenda.</p>
<p>Énekes játékok Kiszámolók, mondókák</p>	<p>Töklámpás felemelése az asztalra. Elmondunk pár libáról szóló mondókát:</p> <p><i>Árok partján ül egy liba, azt gágogja, hogy taliga. Paradicsompaprika, papucsba jár a liba. Liba mondja, gi-gá-gá, elmegyek én világgá. Réce, ruca, vadliba, jöjjetek a lagziba, kést, kanalat hozzatok, hogy éhen ne halljatok.</i></p> <p>A gyermekek fejét megérintve elszámolunk tízesével százig.</p>

<p>Dalos játékok gyakorlása</p> <p>Kígyózás sétalépéssel, ismétlés- re irányváltás, köralakítás.</p> <p>Kör szűkítése – sétalépéssel, 5- re dobantás. Kör tágítása – sétalépéssel, 5-re dobantás. Ismétlés, forgás.</p> <p>Párválasztó körjáték</p> <p>Kettes csárdás vállfogással, forgás, irányváltás.</p> <p>Lengető cifra jobb kéz–jobb kéz fogással, ismétlés, ledobogás, soralakítás.</p>	<p>Eljátsszuk a vonulós-énekes játékot:</p> <p><i>Száz liba egy sorba, mennek a tarlóra, elől megy a gúnár, jaj de peckesen jár. Száz liba egy sorban.</i></p> <p><i>Egyél libám, egyél már, nézd a napot, lemegy már! Éjfélutánba, nyolc órára, esti barangszóra, hipp, hopp, hopp.</i></p> <p>Játékszabályok ismertetése, Gúnár – vezető játékos választása mondókára: <i>Elesett a lúd a jégen, majd felkel a jövő héten. Inc-pinc, te vagy odakinn.</i></p> <p><i>Hatan vannak a mi ludaink, három szürke, három fekete. Gúnár, gúnár, liba gúnár, gúnár az eleje, szabad a mezeje. Akinek nincs párja, válasszon magának.</i></p> <p>Minden gyerek a párjával táncol.</p> <p><i>A rátóti legények, libát loptak szegények. Nem jól fogták a nyakát, a nyakát, sej, haj a nyakát, elgágintotta magát. A rátóti legények, jaj, de nagyon szegények. Pénzért nyúl a zsebébe, zsebébe, sej a zsebébe. Tökemag akad a kezébe.</i></p>
<p>Játékból visszavezetés munka jellegű tevékenységbe. Kézimunka</p>	<p>Libát készítünk papírtányérból vágással, ragasztással. A mintamunka bemutatása után a gyermekek a megadott szempontok szerint elkészítik a libákat. A liba testére tollból szárnyakat ragasztanak, a lábait, csőrét narancssárga színű kartonból vágják ki, és masnit ragasztanak a nyakába.</p>
<p>Értékelés</p>	<p>A kész munkákat kiállítjuk, értékeljük.</p>

A tevékenység zárása	A gyermekek a mondókára kimennek: <i>Nincs szebb madár, mint a lúd, nem kell neki gyalogút. Télbe-nyárba mezítláb, úgy kíméli a csizmát. Líba mondja: gá, gá, gá, elmegyünk mi világgá.</i>
-----------------------------	--

Luca napja

Kevés olyan jeles napunk van, amelyhez annyi szokás, hiedelem, jóslás, tilás fűződne, mint Luca napjához (december 13.). A Luca név jelentése latinul fényhozó. Ezen a napon Szent Lúciára emlékezünk. A középkorban Lúcia a legkedveltebb szentek közé tartozott. Legendájából írók, költők és festők merítették. Oltalmáért fohászokdtek a vakok, a földművesek és a különféle kézművesek, a varrónők, mivel valamennyien hegyes szerszámokkal dolgoztak.

Arról, hogy ki volt Luca, eltérők a vélemények: gyakran azt mondták róla, hogy boszorkány, de azt is, hogy szűz volt. A keresztény hitre tért szép fiatal leány szüzességet fogadott, hogy életét Krisztusnak szentelhesse, majd mártírhalt hitéért. Példamutató tisztasága és alázatos élete folytán nevét a fény (lux) szóval is kapcsolatba hozták. Lucát több országban is kedvelt szentként emlegetik.

A Gergely-naptár életbe lépése előtt ez a nap volt a téli napforduló, a viláosság kezdete, az év legrövidebb napja és leghosszabb éjszakája, vagyis gonoszjáró nap. Úgy tartották egykor, hogy ezen a napon különösen a boszorkányok rontása ellen kell védekezni, és ez a gonosz hatalmának megtörésére irányuló varázscselekmények napja is egyben. Néhol ezért fokhagymával dörzsölték be az állatok fejét, az ólak ajtajára keresztet rajzoltak, hamut szórtak a kapuk elé, lefekvés előtt fokhagymás kenyeret ettek, hogy szagával elriasszák a gonosz szellemeket, és elzárták a seprűket, nehogy azon nyargalássanak a boszorkányok.

A Luca-naptól karácsonyig terjedő időszak időjárásjóslásra volt alkalmas, ugyanis ennek a 12 napnak az időjárásából következtettek a következő évre. Úgy vélték, hogy amilyen az első nap, olyan lesz az eljövendő év első hónapja, amilyen a második nap, olyan a második hónap és így tovább. Ezt nevezik *Luca kalendáriumának*. Ugyanezt a célt szolgálta a *hagymakalendárium* is. A hagymáról lefejtettek 12 réteget, ez az év egy-egy hónapjának felelt meg. Mindegyikbe egy kevés sót szórtak, és amelyikben elolvadt, az a hónap esősnek ígérkezett, a többi száraznak.

A legnevezetesebb népi szokás az úgynevezett Luca székének faragása, melyet 9-féle fából (kökény, boróka, jávor, körte, som, jegenyefenyő, akác, cser, rózsza) készítettek, és szögek helyett bükkfából faragott ékek tartották össze. „*Kilenc fából/ Kilenc jámbor, / Bűvös szóból / Luca-széket/ faragok.*” A hagyományos lucaszék 13 napig készült, mindennap kellett egy kicsit faragni rajta, de csak karácsony estéjére volt szabad befejezni. Innen ered a mondás: „*Lassan készül, mint Luca széke!*” Segítségével a szék tulajdonosa megláthatta a falu boszorkányait az éjféli misén, akik mások számára láthatatlan tollakat és szarvakat viseltek a fejükön. Ezután a lucaszéket el kellett égetni, nehogy rontást hozzon a házra. Azonban, ha a boszorkányok is meglátták – és üldözőbe vették őt –, menekülés közben mákot szórt szét a háta mögött, így időben hazaért, hogy elégethesse a széket, ugyanis a boszorkányoknak fel kellett szedegetniük a mákot.

Ezen a napon vetik a Luca-napi búzát. A búzaszemek gyorsan csíráznak, azt tartják, ha karácsonyra kizöldül, az elkövetkező évben jó termés várható. A búza zöldje az adventi remény beteljesülését, fénye a Megváltó érkezését volt hivatott hirdetni, maga a búza pedig az élő kenyeret, Jézust jelképezte.

Luca napján tilos volt bármilyen házimunkát végezni. A hagyomány szerint, ha ezt valaki megszegte, súlyos büntetés volt az ára. Tilos volt ezen a napon varrni, mert azzal bevarrták a tyúkok fenekét egész évre. Tilos volt szőni, fonni, mert Luca büntetésből a fonóasszonyhoz hajította az orsót, és kóccá változtatta a fonalat. Tilos volt kölcsönadni bármit is, mert az egy évre elvitte a szerencsét. Nem szabadott sem mosni, sem kenyeret sütni, a betegségeket pedig csak veszőzéssel lehetett elűzni.

Ezen a napon jósoltak is. A legnépszerűbb jóslási forma a lányok leendő férjének megjövendölése volt. A majdani férj foglalkozását mutatta meg a vízbe öntött ólom formája, nevét pedig a gombócokba főzött cetlik közül az, amelyik először feljött főzéskor a fazékban. Azt is ki lehetett ilyenkor deríteni, hogy még hány évet kell várnia a lánynak a férjhezmenetelre. Egyszerűen oda kellett mennie a hajadonnak a disznóólhoz, s abba egy jó nagyot belerúgni. Ahányat rőffent aztán a disznó, annyi esztendő múlva ment férjhez a lány.

Ehhez a naphoz fűződik a Luca-cédulák készítése. Az eladó lányok így próbálták megtudni jövődöbelijük nevét. Luca-nap estéjén tizenhárom egyforma cédulára felírtak egy-egy férfinévét, aztán galacsinba hajtogatták a papírdarabkákat, s minden nap a tűzbe hajítottak közülük egyet. Tizenhárom nap múlva, karácsonykor kibontották a megmaradt cédulát: amilyen név állt a papíron, úgy fogják hívni a férjüket.

A Luca-napi első látogatóból a várható állatszaporulatra jósoltak. Ugyanis, ha Luca reggelén férfi lépett a házba, a szaporodás bika lesz, ha pedig nőlátogató érkezik, üsző.

Dél-Dunántúlon Luca napjának hajnalán *kotyolni* vagy *palázolni* indultak a kisfiúk. Ha engedélyt kaptak a kotyolásra, akkor szalmán vagy fadarabon énekelve kívántak a házakban bő termést, gazdag állatszaporulatot. Ezt a szalmát tette a gazdasszony a tyúkok alá, hogy jobban tojjanak. A kotyolók jutalma egy-egy marék aszalt gyümölcs, dió, alma volt. A háziasszony vízzel fröcskölte, kukoricával öntötte le őket, és ezt utána libáival, tyúkjaival itatta, etette fel. Verses mondókáikkal (lásd a táblázatban, a 94. oldalon) számba vették a háztartás és a gazdaság dolgait. A fiatalok ezen az ünnepen sok helyen alakoskodni is jártak. A Luca-asszonynak öltözött maskara vezette a lucázást, amelynek során a termékenységvarázslathoz szükséges rigmusokat adták elő.

Szintén Luca-napkor voltak szokásban bizonyos, finomnak éppen nem mondható tréfák is. Egyes vidékeken a legények leakasztották a kertkaput, máshol szétszedték a szekeret a gazda legnagyobb bosszúságára.

Érdekesség, hogy az angolszász területről ismert száj-, orr- és szemnyílással ellátott világító sütőtök magyar területen is ismert volt. A Dunántúlon ezen a napon készítették, belsejébe gyertyát tettek, majd az ablakba helyezték, hogy a háziakat megijesszék. A skandináv országokban, ahol a fényre a hosszú zord tél miatt nagyon vágnak az emberek, Luca napja lényegesen jelentősebb ünnep, mint nálunk.

A tevékenység ideje: december 13.

A tevékenység témája: Luca-napi búza ültetése, népi kotyolás hagyományának felelevenítése, „lucázás”

Tevékenységi forma: integrált (megfigyelés, elbeszélés, gyakorlati tevékenység, dramatikus játékok)

Tapasztalati területek: Nyelv és kommunikáció

Tudományok

Eszztétika és kreatív

Követelmények:

- az anyanyelvi kommunikációs képességek fejlesztése: szókincsbővítés, a gyermeki kifejezőkészség, nyelvtanilag helyes beszéd fejlesztése;
- a beszédértés, beszédhallás, szókincsbővítés: kotyolás, rontás, babona, mise, Luca széke (háromlábú kisszék), kalendárium, csíra, sarjad, kend;
- a tiszta artikuláció, a magyar nyelv helyes hangsúlya, dallama, ritmusa és érzelmi hatásának gyakorlása;
- a szókincs aktivizálása;
- a gyermekek figyelmének, emlékezetének, képzeletének fejlesztése;

- a találós kérdésekben, szólásokban, anyanyelvfejlesztő játékokban előforduló népies-régies kifejezések, humoros elemek érzékeltetése;
- a gyermekek élmény- és tapasztalatgazdagságának biztosítása változatos beszédhelyzetek megvalósításával;
- a gyermekek ritmikai érzékének fejlesztése;
- a Luca-naphoz kapcsolódó babonás hiedelmek, szokások megismerése, gyakorlása;
- a népi kifejezések gyakorlása: Luca, Luca kitty-kotty, kitty-kotty / Galagonya kettő, három;
- a memóriafejlesztés: a szövegek felidézése során az emlékezés tartósságának a reprodukív és kiegészítő fantázia mozgósításával történő fejlesztése;
- a hagyományra épülő dramatikus játék, a lucázás újraélesztése;
- a búza fejlődésének megfigyelése, nyomon követése;
- a helyes növénygondozási műveletek elsajátítása, betartása;
- a szociális kompetencia gazdagodása, a hagyományok felelevenítése során a közösségi kapcsolatok megerősítése.

Didaktikai eszközök: kosár, egy köteg szalma, Luca-búza, gyertya, tarisznya, tál, víz, vattapamacs, népviselet, kalap, bot, könyvek.

A fejlődést elősegítő tevékenység folyamatában alkalmazott módszerek, eljárások: bemutatás, magyarázat, beszélgetés, mesélés, szemléltetés, utasítás, gyakorlati tevékenység, dramatikus játék, értékelés.

A fejlődést elősegítő tevékenység során alkalmazott munkaformák: frontális, egyéni, csoportos.

A fejlődést elősegítő tevékenység során az óvodapedagógus feladatai:

- a foglalkozás feltételeinek biztosítása;
- a dramatizáláshoz, játékhoz a szereplők kiválasztása;
- a tevékenység koordinálása;
- a motiváció, az érdeklődés, a figyelem fenntartása;
- irányítja, segíti a tevékenység lefolyását.

A tevékenység menete

Tevékenység	Tartalom
<p>Beszélgetés a hagyományokról Könyvek, képek nézegetése</p>	<p>A naphoz sok babona, hiedelem, varázslat kötődik. Ezen a napon a néphit szerint gonosz szellemek garázdálkodtak szabadon.</p>
<p>E naphoz kötődő hiedelmek, babonák (rontás)</p> <p>Dologtiltó nap</p> <p>Luca-napi ijesztgetés</p> <p>Luca széke (9-féle fából)</p> <p>Kotyolás (palázolás), termékenyvarázsló versek előadása a fiúk által</p>	<p>Így például a háziak elrejtették a seprűt, hogy a boszorkányok ne tudjanak elrepülni, és fokhagymát tettek az ablakba, hogy a rontást távol tartsák a házuktól. Volt, hogy még az istálló ajtaját is bekenték fokhagymával, hogy az állatokat megvédjék a Luca-napi rontástól.</p> <p>Nem volt szabad dolgozni, főleg varrni, mosni, teregetni.</p> <p>Szokás volt a Luca-napi ijesztgetés is; a fiúk fehér lepedőbe bújtak, és rémítettek mindenkit vagy tréfás verseket szavaltak. Kedvelt ijesztő játékok a gyermekeknek az „Egyet üt az óra...” kezdetű énekes játék, ami különösen jó feszültségoldó is.</p> <p><i>Egyet üt az óra, Kettőt, hármat, Négyet, ötöt, Hatot, hetet Nyolcat, kilencet, Tízet üt az óra. Lé, lé, lé, Ectes, savanyú borsólé, A hintáról lefelé!</i></p> <p>Angyalos-ördögös, boszorkányos játékokat is játszanak.</p> <p>Ehhez a naphoz kötődik a lucaszék készítése. A Luca székét 9-féle fából faragják, és azért készül olyan lassan, mert minden nap csak egyetlen műveletet lehet rajta végezni. Ennek ellenére karácsonyra el kell vele készülni. A Luca székét karácsonykor elvitték az éjféli misére, és aki ráállt, megláthatta a boszorkányokat. Luca megszemélyesítése mellett igen népszerű a tyúkok termékenységét előmozdító palázolás (kotyolás, lucázás). A fiúk hajnalban</p>

<p>Hagymakalendárium készítése</p>	<p>Fontos további teendő az elpárolgott víz pótlása.</p> <p>A műveletek betartásával a búzaszemek kicsiráznak, majd kisarjadnak, karácsonyra szépen zöldellnek. A csoport ünnepi asztalát díszítheti.</p> <p>Hagymakalendáriumot készítünk félbevágott vöröshagymából úgy, hogy az egymásra boruló leveleit szétszedjük, és az így készített tizenkét tányérkába egyforma mennyiségű sóttöltünk. Egy-egy hagymatálka egy-egy hónapot jelképez, melyek a jövő évi csapadékosságot mutatják a bennük összegyűlt lé által.</p>
<p>A népi kotyolás hagyományának felelevenítése: „Lucázás” a csoportban</p>	<p>Az óvodában megismert kotyoló verseket mondogatják. A lányok, szalmát szórnak szét, a fiúk közben rigmusokat mondogatnak:</p> <p>„Adja meg az Isten, hogy kendteknek annyi pénze legyen, mint a pelyva.”</p> <p>„Adja meg az Isten, hogy a kendtek tyúkja úgy megülje a tojást, mint én a szalmát.”</p> <p>„Adja meg az Isten, hogy a kendtek disznójának akkora szalonnája legyen, mint az ajtó!”</p> <p>„Adja meg az Isten, hogy a kendtek lúdjának annyi pipéje legyen, mint a réten a fűszáll!”</p> <p>„Adja meg az Isten, hogy kendteknek annyi csibéje legyen, mint az égen a csillag!”</p> <p>A lucázással a szomszéd csoportokat is meglátogatjuk, cserébe süteménnyel kínálunk meg.</p>

Bibliográfia

- Barabás László: *Aranycsitkóké, maszkeurák, királynék*. Marosvásárhely, 2000, Mentor Kiadó.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink iskolai és amatőr színpadon*. Győr, 2003, Hazánk Könyvkiadó Kft.
- Csáky Károly: *Sándor naptól Úrnapig*. Bratislava, 2006, Madách Kiadó.
- Csukáné Klimó Mária: *Játsszunk játékot, táncot, színházat!* Kolozsvár, 2003, Régiók Magyar Tankönyvtanácsa.
- Dömötör Tekla: *Magyar népszokások*. Budapest, 2003, Neumann Kht.
- Pozsony Ferenc: *Erdélyi népszokások*. Kolozsvár, 2006, Egyetemi jegyzet. KJNT: BBTE Magyar Néprajz és Antropológia.